

Selo Trnovica u narodnooslobodilačkoj borbi

Malo selo Trnovica spada među najaktivnija sela u NOB-i i narodnoj revoluciji na dubrovačkom području. Skoro od početka ustanka iz ovog sela zračile su, razvijale se i širile napredne ideje NOP-a širom Stonskog i Dubrovačkog primorja. Kroz Trnovicu prolazile su partizanske veze, krstarili su terenski radnici, prolazile su i zadržavale se partizanske grupe i jedinice NOV-e. Preko Trnovice održavale su se veze između dalmatinskih i hercegovačkih jedinica NOV-e i rukovodstava. Od početka do kraja rata u Trnovici i u okolnim selima održavali su se sastanci i dogovori za razvoj NOP-a i NOB-e na užem i širem području. Sastancima je prisustvovao i narodni heroj Ivo Mordin-Crni, Baldo Mekišić i drugi rukovodioci NOP-a ovoga kraja. Čitavo selo pristupilo je i pomagalo je NOP.

Ilegalni Mjesni NOO u Trnovici osnovan je u svibnju ili početkom lipnja 1942. godine. Sačinjavali su ga: Stijepo Jerinić pk. Pera — predsjednik, Ivo Jerinić pk. Mata — tajnik i članovi Ivo Radoje, Stijepo i Ljubo Bradaš. Pero Jerinić bio je terenski radnik i radio je na održavanju veza sa organizacijama u selima. Sastanci Mjesnog NOO-a održavali su se tajno izvan sela u ogradama ili u kući braće Jerinić pk. Mata.

Narod složan, izdržljiv, bistar i ponosan dao je primjer i izražaj pregalaštva i patriotizma tokom čitavog rata. Radilo se bez predaha neustrašivo, vješto i snažljivo, danju i noću. Sve što je imao i sa čime je raspolagao dao je na raspoloženje NOV i za razvoj NOP-a. Hrana se nosila borcima i između neprijateljskih položaja, svak je čuvao stražu i vršio promatranja i brzo davao potrebna obavještenja putem veza. Za tu svrhu spremni su bili omladinci i djeca upoznavajući se sa životom borbe i osposobljavajući se za napore i odgovorne dužnosti koje su vršili uspješno i u najtežim danima kada je neprijatelj bijesnio. Velika je njihova uloga bila u svojstvu čobana koji su sa stadima išli uz padine brda i na uzvišenja, a obavljali razne zadatke koje im je donosila NOB-a u ovom kraju.

Prvih dana siječnja 1943. godine došao je u Trnovicu Felješki odred preko Visočana, gdje se zadržao dva dana. Odred se sastojao od 24 borca. Komandir odreda bio je Petar Kostić, a komesar Baldo Mekišić. Tada s odredom došla je Marija Radeljević omladinski rukovodilac i Martin Klarić član Okružnog i Pokrajinskog komiteta KPI za Dalmaciju. Kad je odred došao u Trnovicu smjestio se u školsku zgradu. Borci su se hranili u kućama, gdje im je pružena potrebna pomoć. Svaki borac dobio je čarape i nove opanke. Poslije tri-četiri dana saznali su Talijani da se odred nalazi u Trnovici pa je vojska izašla na Rudine odakle je artiljerija tukla predjele oko Trnovice i selo. Tada je odred preselio iz sela u staju prema Točioniku, u kojoj je ostao tri-četiri dana. Narod je snabdijevao borce i s njima održavao stalno vezu. Sa ovog mjesta odred je preselio u staju Iva Bokun zvanog Baleta, u pravcu Drijena. Ovdje je ostao dok se nijesu pojavili žandari i ustaše iz Hutova i Ravnoga. Čim je Pero Jerinić obavijestio odred o dolasku ustaša borci su naglo s oružjem krenuli prema brdu, zauzeli položaje i stupili u borbu koja je trajala čitav dan. Za vrijeme borbe Martin Klarić pozivao je vojnike u neprijateljskim jedinicama da se ne bore i glasno je dovikivao da je fašizam nametnuo rat i da je fašizam naš zajednički neprijatelj — »Mi smo borci koji se borimo za oslobođenje svih naših naroda protiv našeg zajedničkog neprijatelja fašizma.« U toku noći borci odreda uspjeli su se izvući iz obruča. Dok je odred odlazio u povlačenju borac Jakov Čarija na uzvišenju čitavu noć pucao je kako bi kod neprijatelja stvarao uvjerenje da su borci na istim položajima. Hrabro je

poginuo. Poslije oslobođenja prenesene su mu kosti na mjesto gdje je podignut spomenik palim borcima, ispred školske zgrade u sredini sela.

Poslije bitke na Sutjesci oko 20. srpnja 1943. boravio je u Trnovici desetkovani treći bataljon Prve dalmatinske brigade. Bataljon je došao i zadržao se u ogradi Hrdala zvanog Čovo, između Trnovice i Čepikuća, pa je prešao na Bašića Staje koje se nalaze u ošljansko-smokovljanskim brdima. Bilo je oko 200 iscrpljenih, slabih i bolesnih boraca kojima je trebalo pomoći. Svako veče bataljon je mijenjao položaj. Hrana se donosila iz Trnovice, Čepikuća, Točionika, Smokovljana, Visočana, Ošljega, Lisca, Stupe, Podgore. U Trnovici su stali liječnici i teški ranjenici. Jednoga dana desetina boraca otišla je u pravcu Hercegovine i zašla je u selo Drijen. Kada su izlazili iz sela napali su ih ustaše i razvila se borba. U toj borbi dvojica su ranjena — Ante Gančević koji je poginuo u borbi prilikom invazije Nijemaca na Korčulu i Šime Roguljić (sada viši oficir JNA). Dok se treći bataljon Prve dalmatinske brigade nalazio na odmoru u Trnovici jednoga dana prema Trnovici približavao se bataljon Talijana. Njegovom kretanju predhodila je artiljerijska vatra koja je tukla predjele ispred Talijana kuda su se kretali. Komandant bataljona Pero Radović čim je o tome obaviješten pozvao je komandire i komesare četa i kratko im rekao: »Izgleda drugovi da će nam neprijatelj nametnuti borbu u ovom dubrovačkom kršu, koju obzirom na umor i iscrpljenost nijesmo željeli. Ali pokazat ćemo fašistima pred ovim narodom, na ovom kršu, što su partizanski borci. Neprijatelja treba pustiti da dođe blizu i nijedan metak ne smije biti ispaljen prije dok ja ne dadem znak sa prvim metkom.« Medutim Talijani su se prije povukli i do borbe nije došlo. Povlačeći se došli su na Rudine i u Mravinicu gdje je talijanski komandant rekao: »Trebalo bi pet hiljada Talijana da se mogu boriti u ovim brdima.« Nakon odmora borci trećeg bataljona krenuli su u pravcu Popova polja i došli u sastav Desete hercegovačke brigade pod komandom narodnog heroja Vlada Šegrt i komesara Čeda Kapor. Bataljon su vodili članovi odbora iz Trnovice preko veze za Hrasno. Ranjenici su ostali u Trnovici do izlječenja. Jedni su odlazili, drugi su dolazili. Svako veče trebalo je ranjenike prenositi na drugo mjesto izvan sela. U ishrani, prenošenju i njegovanju ranjenika učestvovalo je čitavo selo.

Mještani Trnovice bili su čuvari i svi su radili da bi borcima iz pete ofanzive i drugima omogućili odmor, oporavak, prehranu i snabdijevanje. Prikupljali su i pripremali su hranu i sve su davali i doprinosili što su mogli i što im je bilo u mogućnosti, iako su oskudijevali. Hrana se pripremala i prenosila. Žene su kuhale, prele, prale i krpile danju i noću. Mnogim borcima davale su čarape. Radili su stariji ljudi i žene, omladina i djeca. Svak je imao posla, jer ako tko nije radio u selu nalazio se na kakvom uzvišenju ili prilazu na straži sa dvogledom i oružjem, čuvajući stoku. Svi su budno pratili i izvidali da li se približava neprijatelj. Pero Jerinić o tome govori: »Ljudi su gladovali a davali su borcima, naporede domaćinstva su pripremala hranu i donosili je na lice mjesta. Prali su robu, prenosili vodu i ranjene borce«. Čitavo selo doprinosilo je stalno svoj udio u NOB-i. Aktivni terenski radnici i članovi NOO-a radili su neumorno na održavanju veza, na prenošenju pošte, materijala i na pružanju pomoći NOV. Vršene su i akcije.

Jednom je grupa od deset boraca rukovodena Perom Jerinić dočekala kamion ispod Mironje do Mravinice, krajem lipnja 1944. Iza kamiona kretala se njemačka kolona, koja se naglo vratila natrag. U grupi nalazili su se: Stijepo Đanović i Pero Mrnarević iz Visočana, Antun Miljac iz Trstenoga, Predrag Jurin iz Brsečina, Ivan Kri-

stić iz Orahov Dola, Ivo Bokun i Nikola Grošeta iz Trnovice, Nikola Centić iz Graca (Hercegovina) i prvoborac Božo Mordin koji se našao na ovom području.

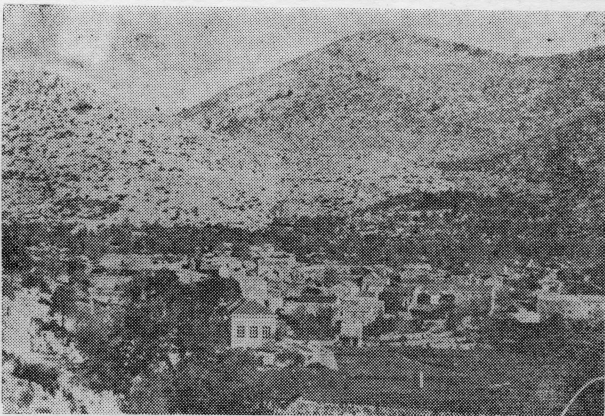
Početkom 1944. godine u ruke policije u Topolomu pao je borac Pelješčkog odreda Ante Benić iz Kune i još jedan borac. Čim se saznalo Ivo Dender otišao je ispitati stvar i povezo se sa Anđelkom Cvjetanović u Ošljemu. Iz Ošljega zajedno su pošli u Topolo gdje su uspostavili vezu sa Đurom Konzuo i Ivom Mandić. Saznali su da se Ante Benić nalazi zatvoren u kući Frana Vičan pod stražom. O tome je putem veze upućena obavijest u Trnovicu. Odmah iz Trnovice krenuo je Božo Mordin, Pero Jerinić i Ivo Bokun sa dva ruska oficira koji su ranije pobjegli iz njemačke vojske te putem veze iz Imotice došli u Trnovicu. Oficiri su bili zarobljeni kod Kijeva. Prema dogovoru na određenom mjestu sačekao ih je Ivo Dender sa Anđelkom Cvjetanović. Čim su se sastali oko ponoći pošli su u pravcu kuće, opkolili kuću, a sa uperenim pištoljem ušao je u kuću Pero Jerinić sa ruskim oficirima. Benić i drugi borac bili su oslobođeni, straža razoružana i svi su sa oduzetim oružjem krenuli u pravcu Trnovice.

Sutradan pročulo se selom u Topolomu: »Došli partizani i oslobodili Benića«. Jedni pitaju: »Koliko ih je bilo?« Drugi odgovaraju: »Tko zna bilo ih je stotinu«. U susjednom selu Stupi proširio se glas da je bilo tri stotine partizana, a u Ošljemu da je bilo toliko partizana da su cijela noć prolazili.

Nijemci su zalazili na područje Stonskog primorja, gdje su na više mjesta imali svoje baze i uporišta. U svojim pohodima zadavali su strah, narod se sklanjao i bježao u brda. Trnovica je bila najviše izložena napadima Nijemaca i ustaša. Ustaše i Nijemci su u više navrata upadali u Trnovicu, ili na njeno okolno područje, te pljačkali.

Jednom su ustaše noću ušle u Trnovicu, opkolile kuću Jerinića u kojoj su se nalazili Ivo i Ruža Jerinić i veterinar Ivo Žanko iscrpljeni borac iz pete ofanzive. Bili su u kući zbog veoma ružnog vremena koje je tada vladalo. Kada su ustaše postavile zasjede oko kuće prodrli su u kuću. Ivo Jerinić uspio je pobjeći kroz suprotna vrata kuće i između zasjede pored košnica preskakivajući, bez obzira na pucnjavu, izbjegli opkoljavanje. Ružu Jerinić i Iva Žanka odveli su iz sela. Opljačkali su kuću i stoku. Ružu su u putu tukli i napokon je pustili.

Jedna je akcija bila početkom srpnja 1944. godine. U Trnovicu je stiglo obavještenje da se ustaše pripremaju u Ravnomu za pohod na Trnovicu. Mještani su napustili selo, terenski radnici s područja Stonskog primorja i neki

Mještani Trnovice obnovili su nakon rata svoje selo

iz južne Hercegovine krenuli su put Točionika. Bataljon ustaša došao je u Trnovicu sa puškomitraljeskom paljbom preko brda. U selu nijesu nikoga našli. Zapalili su kuće Jerinića i Bokuna, te hitno se povukli u pravcu odakle su i došli.

Nešto kasnije kada su na području Dubrovačkog primorja bile stacionirane velike snage Nijemaca jedan bataljon Nijemaca iz Čepikuća došao je na domak Trnovice, baš u vrijeme kada je malo prije u Trnovicu stigao Dubrovački odred iz Hercegovine. Borci odreda brzo su na komandu zauzeli položaje, stupili u borbu, te najurili Nijemce koji su se povlačili glavom bez obzira, bacajući oružje i municiju. Kada su odmakli u povlačenju usput su zatekli dvije-tri krave na paši i odveli ih.

Trnovica je bila centar propagande za čitavo Stonsko i Dubrovačko područje. Prvi ilegalni sastanak u Visočanima 10. travnja 1942. organizirao je Ivo Jerinić. Na sastanku prisustvovali su: Stijepo Đanović, Ivo Vojvoda i Rade Đanović. Na ovom sastanku Ivo Jerinić je govorio o razvoju NOP-a u Hercegovini, o borbama koje se vode pod rukovodstvom Čeda Kapor. Donio je napisanih vijesti, o tome je govorio kao i o mogućnostima širenja NOP-a na Stonskom primorju. Kasnije 13. lipnja 1942. došlo je do osnivanja Mjesnog NOO-a u Visočanima.

Organizirani centar za propagandu osnovan je u Trnovici početkom 1943. godine. Iz njega su se na razne načine slala obavještenja na područje Dubrovačkog primorja, Pelješca i otoka, kao i na područje Dubrovnika, Konavala, na područje Hercegovine do Stoca, te na dio Neretve do Biokova. Da bi ova služba na vrijeme mogla davati obavijesti bilo je potrebno organizirati i mrežu pomoću koje će se prikupljati podaci, a tako isto upućivati u raznim pravcima letci, razne vijesti i glasila u cilju upoznavanja ljudi sa događajima i akcijama širenja NOP-a.

Na prikupljanju podataka najviše su radili: Ivo Dender iz Visočana, Antun Cvjetanović iz Ošljega, Ivo Bokun i Ivo Jerinić iz Trnovice, Đuro Konzuo i Ivo Mandić iz Topologa, Pero Bratoš iz Lisca, Pero Glumčić zvani Grof i Pero Klarić zvani Hrtica iz Dola, Stijepo Katičić iz Smokovljana, Ivo Tolja iz Imotice, Pero Štrbinić zvani Peranac iz Zaton Dola.

U centru radili su Ante Salacan, Božo Mordin, Mira Grabovac, a kasnije i Aco Apolonio. Centar je mijenjao svoje sjedište. Radio je u brdima blizu sela, u ogradi Pera Jerinić pk. Nika, u ogradi Rade Grošeta, u ogradi Antuna Mrdalo. Kasnije je prešao iz Trnovice i nalazio se neko vrijeme u pećini iznad Smokovljana, u Bravarima između Smokovljana i Malog Voza (u brdima iznad Malog Voza), te u Točioniku u kući Nika Obuljen.

Propagandni centar raspolagao je sredstvima za informacije i umnožavanje tj. sa radio aparatom na baterije, šapirografom, ciklostilom, pisanim strojem i potrebnim priborom. Odigrao je značajnu ulogu osobito u vrijeme kada je zatajao propagandni centar i tehnika na Pelješcu i zbog toga što u to vrijeme nije radio nijedan drugi propagandni centar sa tehnikom na području dubrovačkog kraja poslije kapitulacije Italije. Centar je izdavao glasilo. Imao je svoj pečat kojega je izradio od komada dubovine Ivo Jerinić. Također Ivo Jerinić izradio je pečate Mjesnog NOO Trnovica, Općinskog NOO Ston i druge. Sa ovim pečatima potvrđivale su se propusnice.

U Trnovici boravili su članovi Kotarskog komiteta KP i Kotarskog NOO Pelješac—Mljet, među kojima Ante Kučer-Gandi, Mato Markić, Ivo Šeparović — sekretar Kotarskog komiteta SKOJ-a, Sonja Njirić član Kotarskog komiteta SKOJ-a. Pero Jerinić bio je član Kotarskog NOO Pelješac—Mljet.

Članovi Okružnog komiteta KP također su dolazili zadržavali su se u Trnovici, među kojima Marin Cetinić. Boravio je dva mjeseca Pavo Krce iz Sinja, član ZAVNOH-a koji je došao iz pete ofenzive.

Kada se formirao Kotarski NOO Dubrovačko primorje više vremena nalazio se u Trnovici . . .

Nakon oslobođenja narod Trnovice prednjačio je u svim akcijama.